

**СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ**

У статті представлено теоретичний аналіз сучасних наукових підходів до означення сутнісних характеристик поняття «професійно-педагогічна компетентність». Виявлено основні підходи до визначення структурних компонентів професійно-педагогічної компетентності викладача. Зроблено висновок про те, що структурними елементами професійно-педагогічної компетентності викладача виділяють блок професійно-педагогічної спрямованості; блок акмеологічних знань, умінь, навичок, досвіду; блок практико-орієнтованих умінь; блок активності.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетенція, професійна компетентність, професійно-педагогічна компетентність, викладач вищої школи, професійний розвиток.

Сучасний етап розбудови вищої національної освіти ставить на порядок денний формування нової генерації освітян з високим рівнем професіоналізму, конкурентоспроможності, загальної культури, творчим стилем аналітичного мислення, спроможною до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. Успішність реалізації цього процесу багато в чому залежить від якості кадрового забезпечення освітніх закладів, рівня професійно-педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів, які реалізують процес підготовки особистості до суспільного та професійного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що проблема компетентності особистості знайшла відображення при розв'язанні широкого кола питань, спрямованих на дослідження професійного становлення, розвитку і самовдосконалення особистості як суб'єкта професійної діяльності (К. Абульханова-Славська, А. Деркач, Е. Зеер, І. Зимняя, В. Семиченко, В. Сластьонін, В. Шадриков та ін.). Основи оновлення системи вищої освіти, її спрямованості на підготовку педагогічних кадрів на засадах компетентісно-орієнтованого підходу розкриваються в працях І. Беха, С. Гончаренка, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Кременя, О. Сухомлинської, Н. Селіверстової, Л. Кондрашової, В. Лозової, О. Падалки, А. Реана, М. Ярмаченка та ін.

Питанню формування та розвитку видів компетентностей присвячені дослідження таких науковців, як: П. Горностай, Н. Назарук, В. Циба, І. Ящук та ін. (життєва компетентність людини); С. Братченко, Ю. Смельянов, Г. Трофімова та ін. (комунікативна компетентність); С. Воронцовиков та ін. (пізнавальна компетентність); О. Гура, Ю. Красильник, Н. Лісова, М. Лук'янова, А. Москаленко, О. Полуніна та ін. (психолого-педагогічна компетентність); Н. Конасова, О. Лебенев та ін. (загальнокультурна компетентність); М. Булигіна, Н. Поморцева, А. Федорова, К. Юр'єва та ін. (полікультурна, культурологічна компетентність); Л. Хорунжа та ін. (етична компетентність); В. Калінін, Т. Колодько та ін. (соціокультурна компетентність); Н. Клименко та ін. (соціально-педагогічна); І. Демідова, А. Кудрявцева, Н. Яковлева та ін. (соціально-психологічна компетентність).

Дослідження феномену професійної компетентності і власне формування професійної компетентності викладачів вищих навчальних закладів знаходимо у працях В. Андрущенко, С. Архангельського, В. Баркасі, А. Бодальова, Н. Добровольської, О. Дубасенюк, Н. Ничкало, Л. Сергеевої та ін. Водночас у науковій літературі значне місце відводиться виділенню педагогічної компоненти у структурі професійної компетентності (Г. Бурлака, П. Павленок, О. Полуніна, М. Фірсов, О. Холостова та ін.). Серед науковців, що розглядають сутність і структуру педагогічної компетентності – С. Бухальська, І. Ісаєв, А. Міщенко, Л. Петровська, І. Проданов, В. Сластьонін, Є. Шиянов та ін.

Розуміння сутності професійно-педагогічної компетентності є предметом досліджень В. Єлагіної, Л. Зеленської, Т. Колодько, А. Маркової, Н. Розова та ін. Засоби та умови формування професійно-педагогічної компетентності вивчаються у працях А. Вербицького, С. Демченко, Н. Кулюткина, М. Посталюк та ін.

Незважаючи на значний інтерес науковців до питань професійної підготовки педагогів, проблема розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу не знайшла достатнього наукового обґрунтування, одним із проявів цього є відсутність єдиного розуміння сутності досліджуваного феномену і, зокрема, його структури.

Мета статті: здійснити теоретичний аналіз сучасних наукових підходів до визначення структури професійно-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу.

Сучасна педагогічна наука професійно-педагогічну компетентність трактує як багатозначну категорію. Доцільність введення терміну на початку 90-х років ХХ століття обумовлюється широтою його змісту, інтегративною характеристикою, що об'єднує такі поняття як «педагогічна компетентність» і «професійна компетентність». У Словнику з професійної освіти за редакцією Н. Ничкало професійна компетентність визначається як «сукупність знань і вмінь, необхідних для професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [14, 149].

Л. Заніна та Н. Меншикова професійну компетентність визначають як сукупність індивідуальних властивостей особистості, що полягають у специфічній чутливості до об'єкту, засобів, умов педагогічної праці та створення продуктивних моделей формування шуканих якостей в особистості учня [8, 102].

Водночас науковці наголошують на важливості виділення педагогічної компоненти у структурі поняття «професійна компетентність». Так, Л. Мітіна, розглядаючи термін «педагогічної компетентності», підкреслює, що він містить «знання, уміння, навички, а також способи і прийоми їх реалізації у діяльності, спілкуванні, розвитку (саморозвитку) особистості» [13, 46]. Авторка виділяє дві підструктури педагогічної компетентності – діяльнісну та комунікативну.

Таким чином, професійна компетентність педагога є системним явищем, яке залежно від прояву та домінуючого елемента може розглядатися у декількох видах. У сучасній вітчизняній педагогічній науці більшість науковців спираються на концепцію Н. Кузьміної при з'ясуванні видового змісту професійної компетентності фахівця [10].

За Н. Кузьміною [10] та А. Марковою [12] професійна компетентність педагога поділяється на декілька видів, на базі яких ґрунтується зрілість людини в професійній діяльності:

- соціально-психологічна компетентність, яка визначається як властивість індивіда ефективно взаємодіяти з людьми, які його оточують у системі міжособистісних відносин;
- комунікативна компетентність, яка представляє собою знання, мовні і немовні уміння та навички спілкування;
- професійно-педагогічна компетентність як здатність до продуктивного спілкування в умовах, які визначені педагогічною системою;
- соціально-психологічна компетентність у сфері спілкування; диференційно-психологічна компетентність у сфері мотивів, здібностей, спрямованості; аутопсихологічна компетентність у сфері достоїнств та недоліків своєї діяльності та особистості [10, 87];
- соціально-економічна компетентність, у сфері функціонування сучасного суспільства; соціально-культурна, що передбачає високий рівень професійної та загальної культури [2, 64].

Отже, одним із видів професійної компетентності педагога є його професійно-педагогічна компетентність. Теоретичний аналіз трактування досліджуваного поняття у науковій літературі свідчить про неоднозначність та складність цього феномену. Серед науковців характерним є плюралізм думок щодо питань не тільки сутності, а й структурних складових професійно-педагогічної компетентності.

Так, В. Єлагіна розглядає даний вид компетентності як «сукупність професійно-педагогічних компетенцій, що включають наявність знань, професійного і життєвого досвіду, спрямованості особистості, здібностей педагога діяти у конкретній ситуації, вирішувати професійні задачі різного рівня складності та невизначеності, його готовності до досягнення високої якості результатів своєї праці, відношення до педагогічної професії як цінності» [7, 115.].

Суголосна цьому думка В. Введенського, який стверджує, що професійно-педагогічна компетентність представлена якісною характеристикою особистості педагога, що володіє сукупністю компетенцій у професійно-педагогічній галузі, вміє здійснювати професійну викладацьку діяльність [3]. Погоджуючись з В. Введенським, інші дослідники [15] визначають досліджуване поняття як інтегральне ціле, що синтезує в собі професійно-значущі знання, уміння і навички; професійно-значущі якості; відповідальне ставлення до праці й соціального оточення та велику свободу володіння ситуацією [15, 94].

Н. Кузьміна розкриває сутність професійно-педагогічної компетентності через сукупність умінь педагога – суб'єкта педагогічного впливу – особливим чином структурувати наукове і практичне знання з метою найкращого вирішення педагогічних завдань [11, 90]. Дослідниця ототожнює її з поінформованістю педагога у спеціальній, методичній, психологічній галузях, і додає, що необхідною передумовою для цього виступає глибоке знання предмету своєї професійно-педагогічної діяльності та відстеження новітніх досягнень в науці та техніці [11, 23].

Український дослідник С. Демченко, розглядаючи професійно-педагогічну компетентність викладача спеціальних дисциплін, визначає її як складну багаторівневу стійку структуру його психічних рис, що формується внаслідок інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних умінь, значущих для викладача особистісних якостей і має такі суттєві ознаки: мобільність, гнучкість і критичність мислення. У структурі означеного поняття він виділяє такі блоки: особистісний – включає властивості особистості викладача, що безпосередньо характеризують його розвиток, визначають стійкі особливості поведінки й створюють ґрунт для існування обмежень у діяльності; інтелектуальний – включає уміння, що передбачають потребу в раціоналізації мисленнєвої діяльності; знання й практичну перевірку загальних правил виконання дій, самоконтроль; функціонально-предметний – включає здібності викладача, що забезпечують орієнтаційну основу педагогічної діяльності та прийоми її безпосереднього виконання; адаптивний блок – спрямований на формування індивідуального стилю діяльності й на зміну стилю мислення викладача [5, 19].

Н. Цирікова до структури професійно-педагогічної компетентності викладача непедагогічного вищого навчального закладу включає особистісну позицію («Я-професійне») як основу педагогічної діяльності і структуроутворюючий фактор; професійну і педагогічну майстерність; ціннісні орієнтації та переконання; педагогічне мислення; креативні й рефлексивні здібності його особистості [16, с. 44].

Досліджуючи професійно-педагогічну компетентність в сучасних умовах реформування національної системи освіти в Україні, Л. Зеленська означає її як цілісну, узагальнену, інтегральну якість особистості, що має свою структуру та ознаки і дозволяє спеціалісту в найбільш ефективний спосіб вирішувати навчально-виховні завдання, розраховані, насамперед, на формування особистості іншої людини, а також сприяє саморозвиткові і самовдосконаленню особистості [9, 19]. Виходячи із специфіки професійної діяльності викладача вищої школи, Л. Зеленська пропонує розглядати структуру досліджуваного поняття в чотирьох площинах, які включають: спеціально-фахову компетентність (глибока теоретична підготовка з певної галузі знань та вміння й навички застосування їх на практиці); загальнокультурну компетентність (оволодіння духовною, громадянською, соціальною, педагогічною, управлінською, правовою, етичною, екологічною культурою тощо); психолого-педагогічну компетентність (педагогічне мислення, аналітичні, гностичні, конструктивні, організаторські та комунікативні вміння, навички, здібності; оволодіння освітніми технологіями, педагогічними дослідницькими вміннями; здатність здійснювати педагогічне керівництво творчою діяльністю студентів); аутопсихологічну компетентність (здатність оцінювати і корегувати власну діяльність та прояви особистісних властивостей).

Т. Данилова дійшла до висновку, що сутність поняття представляє собою інтегральну професійно-особистісну характеристику педагога, що містить теоретичну і практичну готовність до виконання професійних функцій, в якій суб'єктні властивості забезпечують ефективність педагогічної діяльності. У зв'язку з цим структура професійно-педагогічної компетентності являє діалектично взаємопов'язану гармонічну єдність теоретичної і практичної підготовки, яку Т. Данилова розглядає через когнітивний (знання), операційно-діяльнісний (уміння), креативний (процедури творчої діяльності), ціннісно-мотиваційний (ціннісні орієнтації) компоненти [4, 41, 43-45].

О. Агаркова до структурного змісту професійно-педагогічної компетентності включає: рівень знань педагогів про виховання, специфіку виховної діяльності, вимоги, які висуваються до педагога, що організує та здійснює таку діяльність; наявність соціально-значущих мотивів вибору виховної діяльності; прагнення особистості реалізувати особистісно-ціннісні потреби; сформованість особистісних якостей і практичних умінь, навичок, необхідних вихователю [1, 30].

Дослідники В. Крижко та Є. Павлютенков пропонують визначити структуру професійно-педагогічної компетентності за трьома сферами, кожна з яких має свої рівні професійної майстерності. Перша сфера компетентності особистості – операційно-технічна (містить у собі знання, вміння та навички педагога, його професійно важливі якості). Друга – мотиваційна (сформованість духовного світу особистості – потреб, професійних орієнтацій та мотивів діяльності). Третя сфера – рефлексивна (відтворює уявлення педагога про себе, особисті якості й результати діяльності, сфера самооцінки, яка формує навички самоаналізу особистої діяльності) [6, 100].

Зауважимо ще одну важливу, як на нашу думку, деталь. Як доводить аналіз досліджень з даної проблематики, науковці звертаються до вивчення окремих сторін професійної компетентності, обґрунтовуючи специфіку формування компетентності викладачів в залежності як від окремої предметної галузі, так і у системі загальної компетентності. Так, дослідники виокремлюють наступні види професійно-педагогічної компетентності: психолого-педагогічна компетентність викладача, як одне із системних проявів професіоналізму педагога, ефективне використання знань у вирішенні педагогічних задач; науково-педагогічна компетентність, яка складається зі знань науки, представником якої є людина, та навичок і умінь застосування наукових знань на практиці у тій галузі, яка досліджується наукою; аутопсихологічна компетентність в галузі недоліків і переваг власної діяльності та особистості; дидактико-методична компетентність, в якій узгоджуються дидактична і методична підготовка як наслідок відповідних компетентностей, що представляють собою систему знань, умінь, навичок і оптимального поєднання методів оперування з педагогічними об'єктами, необхідну для професійної діяльності; інформаційно-технологічна компетентність, яка передбачає використання інформаційних технологій при вирішенні педагогічних задач; акмеологічна компетентність, яка визначається як обізнаність педагога в галузі спілкування, в якій мірі процеси спілкування сприяють чи перешкоджають досягненню педагогічних результатів.

Розглядаючи структуру феномену професійно-педагогічної компетентності, варто зазначити, що вона не зводиться до набору знань та умінь, а визначає необхідність і ефективність володіння ними, застосування їх у реальній освітній практиці. Причому цей набір має індивідуальну спрямованість і удосконалюється здебільшого самостійно при опосередкованому управлінні цим процесом. Категорія «професійно-педагогічна компетентність» викладача вищої школи визначається головним чином рівнем професійної освіти, досвідом та індивідуальними здібностями людини, її мотивованими прагненнями до неперервної самоосвіти та самовдосконалення, творчим і відповідальним ставленням до справи.

Дослідження основних підходів до тлумачення дефініції «професійно-педагогічна компетентність» дозволяє зробити висновок, що більшість науковців визначає це поняття через систему компонентів, що забезпечують успішне виконання навчальних і виховних функцій педагогом. Теоретичний аналіз поглядів на визначення структурних компонентів професійно-педагогічної компетентності викладача дає можливість стверджувати, що незважаючи на плюралізм думок, основними структурними елементами виокремлюють блок професійно-педагогічної спрямованості; блок акмеологічних знань, умінь, навичок, досвіду; блок практико-орієнтованих умінь; блок активності, спрямований на себе та на суб'єкти взаємодії. Перспективи подальших розвідок полягають у авторській розробці структури професійно-педагогічної компетентності викладача вищого технічного навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агаркова Е.И. Моделирование системы повышения профессионально-педагогической компетентности специалиста в условиях ИПКРО: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Елена Ивановна Агаркова. – Тамбов, 2004. – 241 с.
2. Амбросимов В.Н. Профессиональные качества преподавателя / В.Н. Амбросимов // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2001. – № 6. – С. 61-64.
3. Введенский В.Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога / В.Н. Введенский // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 51-54.
4. Данилова Т.Н. Повышение профессионально-педагогической компетентности преподавателей специальных дисциплин учреждений среднего профессионального образования: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Татьяна Николаевна Данилова. – М., 2010. – 233 с.
5. Демченко С.О. Развитие професійно-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін вищих технічних закладів освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / С.О. Демченко. – Черкаси, 2005. – 25 с.
6. Денисенко Н.Ф. Теоретичні засади компетентності педагогів у системі освіти / Н.Ф. Денисенко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. – К.: Запоріжжя, 2002. – Вип. 24. – С. 99-105.
7. Елагина В.С. Становление педагогической компетентности студентов педагогического вуза / В.С. Елагина // Современные наукоемкие технологии. – 2010. – № 10. – С. 113-116.

8. Занина Л.В. Основы педагогического мастерства [Серия “Ученики, учебные пособия”] / Л.В. Занина, Н.П. Меньшикова. – Ростов н/Д: Феникс, 2003. – 288 с.
9. Зеленська Л.Д. Рівень професійно-педагогічної компетентності викладачів вищих освітніх закладів Слобожанщини кінця XIX – початку XX століття / Л.Д. Зеленська // Теорія та методика навчання та виховання: зб. наук. пр. – Х.: ХДПУ, 2003. – Вип. 10. – С. 110-116.
10. Кузьмина Н.В. Педагогическое мастерство учителя как фактор развития способностей учащихся / Н.В. Кузьмина // Вопросы психологии. – 1984. – № 1. – С. 54-75.
11. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В. Кузьмина. – М.: Высшая школа, 1990. – 119 с.
12. Маркова А.К. Психология труда учителя [Текст]: кн. для учителя / А.К. Маркова. – М.: Просвещение, 1993. – 192 с.
13. Митина Л.М. Психология профессионального развития учителя / Л.М. Митина. – М.: Флинта: Московский психолого-социальный институт, 1998. – 200 с.
14. Професійна освіта: Словник: [навч. посіб.] / уклад. С.У. Гончаренко [та ін.]; за ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.
15. Хридина Н.Н. Понятийно-терминологический словарь: Управление образованием как социальной системой / Н.Н. Хридина; науч. ред. Э.Ф. Зеер; Уральское отделение РАО, Российский госуд. профессионально-педагогический университет. – Екатеринбург: Уральское издательство, 2003. – 384 с.
16. Цырикова Н.П. Формирование профессионально-педагогической компетентности преподавателя вуза непедagogического профиля в процессе педагогической деятельности: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Наталья Павловна Цырикова. – Магнитогорск, 2007. – 223 с.

REFERENCES

1. Agarkova E.I. Modelirovanie sistemy povyshenija professional'no-pedagogicheskoy kompetentnosti specialista v usloviyah IPKRO: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 / Elena Ivanovna Agarkova. – Tambov, 2004. – 241 s.
2. Ambrosimov V.N. Professional'nye kachestva prepodavatelja / V.N. Ambrosimov // Standarty i monitoring v obrazovanii. – 2001. – № 6. – S. 61-64.
3. Vvedenskij V.N. Modelirovanie professional'noj kompetentnosti pedagoga / V.N. Vvedenskij // Pedagogika. – 2003. – № 10. – S. 51-54.
4. Danilova T.N. Povyshenie professional'no-pedagogicheskoy kompetentnosti prepodavatelej special'nyh disciplin uchrezhdenij srednego professional'nogo obrazovaniya: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 / Tat'jana Nikolaevna Danilova. – M., 2010. – 233 s.5.
5. Demchenko S.O. Rozvytok profesijno-pedahohichnoyi kompetentnosti vykladachiv spetsial'nykh dystsyplin vyshchyykh tekhnichnykh zakladiv osvity: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ped. nauk: spets. 13.00.04 “Teoriya i metodyka profesijnoyi osvity” / S.O. Demchenko. – Cherkasy, 2005. – 25 s.
6. Denysenko N.F. Teoretychni zasady kompetentnosti pedahohiv u systemi osvity / N.F. Denysenko // Pedahohika i psykhohohiya formuvannya tvorchoyi osobystosti: problemy i poshuky. – K.: Zaporizhzhya, 2002. – Vyp. 24. – S. 99-105.
7. Elagina V.S. Stanovlenie pedagogicheskoy kompetentnosti studentov pedagogicheskogo vuza / V.S. Elagina // Sovremennyye naukoemkie tehnologii. – 2010. – № 10. – S. 113-116.
8. Zanina L.V. Osnovy pedagogicheskogo masterstva [Serija “Ucheniki, uchebnye posobija”] / L.V. Zanina, N.P. Men'shikova. – Rostov n/D: Feniks, 2003. – 288 s.
9. Zelens'ka L.D. Riven' profesijno-pedahohichnoyi kompetentnosti vykladachiv vyshchyykh osvitnikh zakladiv Slobozhanshchyny kintsya XIX – pochatku KhKh stolittya / L.D. Zelens'ka // Teoriya ta metodyka navchannya ta vykhovannya: zb. nauk. pr. – Kh.: KhDPU, 2003. – Vyp. 10. – S. 110-116.
10. Kuz'mina N.V. Pedagogicheskoe masterstvo uchitelja kak faktor razvitija sposobnostej uchashhihsja / N.V. Kuz'mina // Voprosy psihologii. – 1984. – № 1. – S. 54-75.
11. Kuz'mina N.V. Professionalizm lichnosti prepodavatelja i mastera proizvodstvennogo obuchenija / N.V. Kuz'mina. – M.: Vysshaja shkola, 1990. – 119 s.
12. Markova A.K. Psihologija truda uchitelja [Tekst]: Kn. dlja uchitelja / A.K. Markova. – M.: Prosveshhenie, 1993. – 192 s.
13. Mitina L.M. Psihologija professional'nogo razvitija uchitelja / L.M. Mitina. – M.: Flinta: Moskovskij psihologo-social'nyj institut, 1998. – 200 s.14. Profesiyna osvita: Slovnyk : [navch. posib.] / uklad. S.U. Honcharenko [ta in.]; za red. N.H. Nychkalo. – K.: Vyshcha shkola, 2000. – 380 s.
15. Hridina N.N. Ponjatijno-terminologicheskij slovar': Upravlenie obrazovaniem kak social'noj sistemoj / N.N. Hridina; nauch. red. Je.F. Zeer; Ural'skoe otделение RAO, Rossijskij gosud. professional'no-pedagogicheskij universitet. – Ekaterinburg: Ural'skoe izdatel'stvo, 2003. – 384 s.
16. Cyrikova N.P. Formirovanie professional'no-pedagogicheskoy kompetentnosti prepodavatelja vuza nepedagogicheskogo profilja v processe pedagogicheskoy dejatel'nosti: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 / Natal'ja Pavlovna Cyrikova. – Magnitogorsk, 2007. – 223 s.

Т.Н. ГОРОХИВСКАЯ. СТРУКТУРА ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

В статье представлен теоретический анализ современных научных подходов к определению сущностных характеристик понятия «профессионально-педагогическая компетентность». Выявлено основные направления к определению структурных компонентов профессионально-педагогической компетентности. Сделан вывод о том, что структурными элементами профессионально-педагогической компетентности преподавателя выделяют

блок професійно-педагогічної направленості; блок акмеологічних знань, умінь, навчальних, досвіду; блок практико-орієнтованих умінь; блок активності.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетенция, профессиональная компетентность, профессионально-педагогическая компетентность, преподаватель высшей школы, профессиональное развитие.

T.M. HOROKHIVSKA. STRUCTURE OF PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL COMPETENCY OF LECTURER: THEORETICAL ANALYSIS

In the paper modern scientific approaches to defining essential characteristics and indicators of such concepts as professional and pedagogical competency have been theoretically analyzed. The main approaches to interpreting the structure of definition of the lecturer's professional and pedagogical competency have been revealed. It has been concluded that structural elements of professional and pedagogical competency of lecturer is unit of professional and pedagogical orientation; unit of acmeological knowledge, skills and experience; unit of practice-oriented skills; unit of activity.

Key words: competency-based approach; competency; professional competency; professional and pedagogical competency; lecturer; professional development.

Рекомендовано до друку.

Д-р. пед. наук, проф., член-кор. АПСН І.В. Малафійк.

Одержано редакцією 10.05.2017 р.

УДК: 378. 662. 091 / 315. 7: 004. 94

І.В. ВОРОНЦОВА

MIND MAP ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖІВ

У статті розглянуто методичні аспекти застосування технології мейндмепінгу у графічній підготовці студентів технічних коледжів. Визначено можливості й особливості ментальних карт та умови їх ефективного використання як компонента методичної системи з формування графічної компетентності студентів. Акцентовано увагу на необхідності проектування і моделювання процесу графічної підготовки, який передбачає трансформацію ролі викладача та дозволяє індивідуалізувати й органічно поєднати навчання і самонавчання, перетворивши процес теоретичної підготовки студента в його практичний досвід.

Актуальність статті визначається необхідністю підвищення ефективності графічної підготовки студентів, а також дослідження мейндмепінгу як методу візуального представлення й структурування навчальної інформації, який допоможе систематизувати й узагальнити одержані знання та закріпити уміння і навички з інженерної графіки.

Ключові слова: мейндмепінг, ментальна карта, карта знання, інтелект-карта, графічна репрезентація, графічна компетентність, ресурсно-орієнтоване навчання.

Інтеграція України до світового та європейського співтовариства висувають особливі вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців та спонукають викладачів шукати інновації й впроваджувати їх в освітній процес. Протягом останніх років зростають обсяги навчальної інформації, винесеної на самостійне опрацювання студентами та вимоги щодо якості її засвоєння. Основою положенням принципом болонської реформи у вищій освіті є зміщення акцентів освітнього процесу з викладання на навчання як активну освітню діяльність студента. З огляду на все вище перелічене виникла необхідність упровадження в освітній процес активних методів та технологій, які б забезпечили виховання особистостей мислячих, творчих, ініціативних, орієнтованих на професію, конкурентних на ринку праці. Для успішного здійснення майбутньої професійної діяльності, актуалізується проблема набуття студентами графічної компетентності, і як наслідок, виникає необхідність використання сучасних педагогічних технологій та вибору таких форм, методів і засобів навчання інженерній графіці, які передбачають активну діяльність студентів. Саме тому перспективним напрямом щодо підвищення ефективності графічної підготовки студентів технічних коледжів є застосування методу мейндмепінгу. Такий підхід, завдяки візуалізації та структуруванню навчального матеріалу, дозволить систематизувати й узагальнити одержані знання, закріпити уміння і навички та перетворити процес теоретичної підготовки студента в його практичний досвід.

Аналіз останніх досліджень і публікацій доводить, що вивченню та аналізу проблеми розвитку управління знаннями присвячено низку праць вітчизняних та зарубіжних вчених. Заслужений учитель України В.Ф. Шаталов ще в минулому столітті ввів поняття – «опорно-графічний конспект», який необхідно використовувати для послідовного, логічного розкриття теми та розвитку творчого мислення учнів [5]. Метод формування опорно-графічного конспекту В.Ф. Шаталова – зручного записування та систематизації інформації ми розглядаємо як прототип технології мейндмепінгу. Застосування технології мейндмепінгу як педагогічної технології ресурсно-орієнтованого навчання студентів аграрних коледжів розглядала Н.В. Кононець [3]. У. Найссер, розглядаючи ментальні карти як «орієнтовні схеми» зауважував, що вони є не лише певними просторовими образами, вони виступають активними, спрямованими на пошук інформації структурами, а просторова уява людини є лише аспектом функціонування таких «схем» [4]. Американські дослідники Janette R. Hill, Michael J. Hannafin (Університет Джорджії, США) вважають, що цифрове середовище розширює можливості удосконалення процесу викладання і навчання [6].

Не зважаючи на невелику кількість досліджень дидактичних можливостей методу мейндмепінгу, вже набуто певний практичний досвід його застосування, який свідчить про значну зацікавленість педагогів-практиків такою технологією навчання.

Метою статті є дослідження засобів і дидактичних прийомів, пов'язаних із реалізацією технології мейндмепінгу для підвищення ефективності графічної підготовки студентів технічних коледжів.